

KIRJANDUSTEADUS EESTIS 2008–2009: DIALOOGID JA HÄGUSAD PIIRID

ANNELI MIHKELEV

Keele ja Kirjanduse esimeses kaksiknumbris arutleb Cornelius Hasselblatt selle üle, mis on Eesti/eesti kirjandusteadus ja kirjandusteadus üldse (Hasselblatt 2008a: 28–39). Artikli lõpus jõuab ta järeldusele, et eesti kirjandusteadus peaks välja murdma oma suletusest ning astuma dialoogi muu maailmaga, nii et eesti kirjandus ja kirjandusteadus ei oleks ainult eestlaste asi. Käesolev artikkel võtabki viimase väite põhipostulaadiks ning üritab uurida, mida on kirjandusteadus, eelduste järgi rahvusvaheline ja rahvuse piire ületav nähtus, kahe aasta jooksul Eestis korda saatnud. Nii et järgnevas kirjutises pole vaatluse all mitte eesti kirjandusteadus, vaid kirjandusteadus Eestis.

Hägusad piirid

Vaid mõni kuu Cornelius Hasselblatti artiklist hiljem olid Keele ja Kirjanduse temaatilises topeltnumbris 8–9 vaatluse all humanitaarteaduste suundumused nn pöördelisel ajal. Eesti teadlaste kaheteistkümne artikli ja rahvusvaheliselt mõjukate õpetlaste küsitluse kaudu jõuab laias maailmas ja ka Eestis toimuv eesti lugeja lauale.

Pilt toimuvast on väga kirju, ulatudes pessimistlikest kirjandusteadusele lõppu ennustavatest toonidest (Eero Tarasti) optimistlikumate tulevikunägemusteni (Thomas Salumets). Peamine tendents paistab olevat, et üha vähem jälgitakse teaduste täpset klassifikatsiooni, otsitakse pigem nende ühisosa, kattuvusi ja sarnasusi. Seejuures oleks humanitaaria üks peamisi ülesandeid pluralismi jäädvustamine ja säilitamine. Olulisim on aga tõdemus, mille ütleb välja François Dosse: „Humanitaarteadused jätkavad oma traditsioonilist missiooni seletada inimeste otsuseid, asetades need erinevate ratsionaalsuse vormide valgusse. Sel moel tahetakse välistada autoritaarsed valikud, mis püüavad lahendada keerulisi probleeme ülevalt peale surutud imperatiividega. Humanitaarteaduste pragmaatiline funktsioon tänapäeval on rikastada avalikke vaidlusi, väärtustada ettenägelikke lahendusi probleemidele, mis on võrsunud erinevate vaatenurkade koostööst ühiskonnale olulistes valdkondades. Seda enam, et küsimused on nii keerukad, näiteks küsimus, kus algab ja lõpeb inimene, et üks spetsialist ei suuda iial hoomata kõiki selle tahke. Argitarkuse (*le sens commun*) taasväärtustamine humanitaarteadustes aitab kaasa sellele, et ekspertgrupe ei käsitata enam lahus ühiskonnast ja eesmärgiks on seatud laiendatud avaliku suhtlusruumi kujundamine” (Kiriutelu 2008: 740).

Et kirjandusteadus kuulub humanitaarteaduse alla, puudutavad seesugused arutlused ka kirjandust ning kirjandusest kirjutavaid inimesi. Kirjandu-

se diskursiivse olemuse kohta on Epp Annus kirjutanud: „Kui me räägime kirjandusest, siis räägime alati ka millestki muust, viinast või euroopalikust maailmasüsteemist, kõhust ja seedimisest, Traditsioonist ja sellele vastuhakamisest ja veel paljustki. Ja samas just see muust rääkimine tähendabki kirjandusest rääkimist. Kirjandus on alati ka midagi muud, mis on just nimelt kirjandus ise. Nii ei saaks küsida kirjanduse piiride järele, nii ei saaks rääkida kirjanduse seespoolsusest ja väljaspoolusest, sest seespoolsus asub väljas ja väljaspoolus asub sees. Ükskõik kuidas me kirjandusest ka ei räägiks, ikka ühendab meie jutt kirjanduse kõige muuga” (Annus 2009: 1426).

Kirjandusteaduse enesemääramisel ja mõistestikus (kirjanduslikkus, narratiivsus jt) on tekkinud muidki probleeme, millele juhib tähelepanu ning mida analüüsib Marina Grišakova (2008) ja mille üle käib arutelu tõenäoliselt veel aastaid.

Kogu diskussioon humanitaarteaduste piiride hägustumisest ei käi ainult kirjanduse poolt vaadatuna. Leo Luks juhib oma artiklis „Filosoofia ja kirjanduse ühtesulamine nihilismi mõtlemises” tähelepanu võimalikele muutustele nii filosoofias kui ka kirjanduses: „Mõtlemise ja kirjanduse ühtesulamine ei tähenda filosoofia hõivamist kirjanduslikkuse poolt – isegi kui kirjanduslikkust saaks defineerida –, vaid samavõrd filosoofia imbumist kirjandusse. Vähemalt modernismist alates seab kirjandustekst ennast pidevalt kahtluse alla, pöördub endasse” (Luks 2008: 1707). Luks toob välja kaks liini, mille kaudu kirjandus ja filosoofia võiksid ühte sulada: esiteks piiride kadumine tegelikkuse ja fiktsiooni vahel ning teine liin on paradoksaalselt kõlav eimiski nimetamine, s.t kirjandusteos ei kujuta enam välist reaalsust, vaid keelt ennast (Luks 2008: 1707). Kuidas aga rääkida eimiskist? Kas vaikusega? Siit jõuame ilmselt selleni, millest kirjutab Epp Annus kirjandusest rääkimise kohta. Kuigi siinses artiklis välismaised kirjutised laiemat käsitlemist ei leia, olgu siiski mainitud, et filosoofia ja kirjanduse vaheliste suhete üleüldisest aktuaalsusest annab tunnistust Akadeemias ilmunud Arthur C. Danto artikkel „Filosoofia kui kirjandus, filosoofia ja kirjandus, kirjandusfilosoofia” (Danto 2009). See tõlkeartikkel annab hea võrdlusvõimaluse, mis toimub meil ja mujal.

Humanitaarteaduste hägustunud piirid kajastuvad ka käesolevas ülevaates: kirjandusteadus Eestis ei piirdu sageli üksnes kirjandusega, vaid tegeleb ka ajalooga ning sotsiaalteaduste valdkonda kuuluvate probleemidega, nagu (rahvuslik) identsus, rahvusküsimus ja ideoloogiad. Süveneb mujalgi maailmas levinud tendents, et kirjandus on kas kultuuri uurimise ajend või empiiriline näide, s.t kirjandus on järjest enam üks kultuuri element, mille põhjal saab teha üldisemaid järeldusi ühiskonnas toimuva kohta.

2008. aasta Keele ja Kirjanduse esimeses numbris arutlevad Marju Lauristin ja Peeter Vihalemm, kas ajakiri Keel ja Kirjandus peaks olema suunatud rohkem kitsale professionaalidest huvigrupile või laiemale lugejaskonnale. Sealt tuleb välja ka huvitav mõte seoses viimasel ajal nii aktuaalse teemaga, nagu seda on eestlaste identsustunne: „Võime isegi öelda, et kunstiline kultuur ja kultuuriajakirjandus olid Eestis alates 1950. aastate teisest poolest rahvusliku identiteedi ja eestlastevahelise vaimse sideme põhikandjaks” (Lauristin, Vihalemm 2008: 3). Samas artiklis kinnitatakse ka üldteada fakti, et selline kultuurihuvi oli tegelikult anomaalia ning kujutas endast kultuurilist vastupanuliikumist nõukogude võimu vastu: „See vastuseis režiimile

avaldus pigem kultuuri kui poliitika kaudu. Kultuurilise vastupanu põhilis- teks kandjateks olid kunst ja kultuur, ülikoolid ja meedia, mitmed kodu-uuri- misega, looduskaitsega jms tegelevad seltsid ja muidugi laulupeod” (Lauris- tin, Vihalemm 2008: 6). Et kirjandus, ning eriti veel eestikeelne kirjandus, mis oli kirjutatud „salakoodis”, võimaldas öelda tõde ja kõike muud, millest mujal kõneleda ei saanud, siis „Nii tollaste kultuurilehtede kui ka nn paksude kir- jandusajakirjade (sh Loomingu) sisus oli oluline koht ühiskondlike probleemi- de üle arutlemisel” (Lauristin, Vihalemm 2008: 7).

Üks väljund, kus ilmneb kirjanduse ja ühiskonna seos, aga ka kirjandu- se seos võimu ning kapitaliga, on kirjanduse auhindamine. Auhindu jagatak- se meil igal aastal, kuid siiani pole eriti uuritud, milliste põhimõtete järgi ja milliseid auhindu on kirjandusele üldse antud. Kristi Raudmäe kaheosaline artikkel kirjanduse auhindamistest Eestis 1887–1940 (Raudmäe 2008; 2009) on esimene põhjalik analüüs antud teemal ning hõlmab nii kirjanduslugu kui ka sotsiaalteaduslikku vaatepunkti. Niisugustest uurimustest selgub, et kir- jandusteadus vajab mõnikord sotsiaalteadust ja vastupidi, lisaks veel teisigi teadusi, nagu nähtub alljärgnevast ülevaatest.

Ajalugu, mälu ja mäletamine

Kui vaadata käsitletavaid teemasid ja teoseid, siis suuremat tähelepanu on pälvinud need, mis tegelevad Eesti ajaloo lahtikirjutamisega, kusjuures sage- li on vaatluse all autobiograafilised elemendid, näiteks Juhani Salokandle artikkel Jaan Krossi teosest „Paigallend” (Salokannel 2008) ja Maarja Hollo „Olemise ebakõlad. Kaks eksili” (Hollo 2008). Kuigi nende aluseks on ilukir- janduslikud tekstid ning autorite elulood, püüavad artiklid eelkõige lahti mõtestada inimeseks olemist.

Ajaloo ning mälu olulisust igale kogukonnale ja rahvale aitavad kinnita- da ka niisugused uurimused, kus võetakse vaatluse alla lähinaabrite vasta- vad kogemused. Selles mõttes on igati tänuväärne Maris Saagpaku töö: ta on kaardistanud baltisaksa autobiograafiatest ilmnevaid kogukonnamälu pee- geldusi (Saagpakk 2008).

Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuse väljaantud artiklikogumik „Rahvus- kultuur ja tema teised” tegeleb muutunud rahvuskontseptsiooniga: „Tänapäe- vale iseloomulik skeptitsism essentsialistlike kultuurimõistete vastu on kind- lasti jätnud oma jälje „rahvusele”, tingides selle käsitamist pigem teatava mõt- testruktuuri või konstellatsioonina kui mingi olemusliku identiteedina” (Undusk, R. 2008: 7). Kogumik algab kahe erineva vaatepunktiga küsimuse- le, mis on eesti kirjandus? Cornelius Hasselblati jaoks on see eelkõige eesti keeles kirjutatud kirjandus (Hasselblatt 2008b), Liina Lukase jaoks võiks ees- ti kirjandus olla kõik sellel maal kirjutatud kirjandus, sõltumata keelest (Lukas 2008a). Mõlemad seisukohad tunduvad olevat tõsiseltvõetavad ning tõenäoliselt näitab tulevik, kumb arvamus jääb peale. Samas pole ka võima- tu, et jääb kehtima hoopistükkis vabadus defineerida eesti kirjandust väga eri- nevalt, sõltuvalt konkreetsest kontekstist, vajadusest ja maitsest.

Selleski kogumikus on ajalugu tulnud kirjandusele väga lähedale või, vas- tupidi, kirjandus lähenenud ajaloole, ning kohati on need lausa kokku põimu- nud, seda eriti rahvuse kujunemise ning kolonisatsiooni diskursusega seotult.

On tänuväärne, et sel teemal ei võta sõna ainult eesti soost uurijad, vaid esindatud on nendegi pilk, kes näevad asju väljast, olles ise juba piisavalt sees. Selles mõttes on värskendav lugemine Ulrike Plathi artikkel „„Euroopa viimased metslased”: eestlased Saksa koloniaaldiskursis 1770–1870” (Plath 2008). Artiklist selgub, et baltisaksa kultuur ise on üsna ebakindel ning suhteliselt hilise identiteediga nähtus. Seda mõtlemapanevam, kuidas see väike kogukond osales aktiivselt ja erinevatel tasanditel Saksa koloniaaldiskursis ning Baltikumi väikerahvastest, sh eestlastest kultuurilise „teise” konstrueerimisel. Üldiselt sisaldab aga balti koloniaaldiskurss mitmekesiseid ning huvitavaid, sageli omavahel põimunud struktuure, mille lahtiharutamine võiks lisada uusi täiendusi seni teadaolevale.

Aare Pilve artikkel „„Sa oled mul teine”: teisesusest eesti kultuuri eneseanalüüsis” on otsekui kinnitus Ulrike Plathi artiklile, milles on välja toodud mitmed koloniseeritud kultuuri ja rahva paradoksaalse absurdi piiril eksisteerimise valupunktid. Autor jõuab eestlaste rahvustunde olemust analüüsid järeldusele, „et ilmselt ei seisne see „paratamatu rahvuslus” lihtsalt mingis pelgas positiivses eestluses, vaid on pigem teatav idaeuroopalik enesetaju, millele on sügavamalt omane rahvusliku partikulaarsuse tunnetus; kui lääneeuroopalik enesetaju võib oma partikulaarsest rahvuslikkusest hõlpsa mini distantseeruda, siis idaeuroopalik enesetaju on suuremal määral negatsiooniline (pole olemas mingit positiivset ja „väärilt kõlavat” idaeurooplust, nii nagu on olemas positiivselt konstrueeritud (lääne)eurooplus), ning ainus võimalus seda negatsioonilist identiteeti mingi positiivse sisuga täita ongi rahvustunne” (Pilv 2008: 88). Kas see rahvustunne aga päästab Ida-Euroopa väikerahvad ja -riigid pidevalt kaasas käivast „teise” positsioonist? Ilmselt ainult sellest ei piisa, ent kui see rahvustunne aitab hoida positiivsust ja suudab panna koloniseeritud ning ajaloost räsitud kogukonna liikmed natukenegi ennast paremini tundma, siis võib see olla ühiskonna paranemise aluseks. Iga sugune vabanemine ja paranemine algab kõigepealt iseenda seest ning see protsess nõuab aega.

Eelmainitud artiklid puudutasid kirjandust põgusalt, balansseerides ajalo, ühiskonnateaduste ja kirjandusteaduse piiril. Samast kogumikust võib aga leida ka artikleid, kus rahvusliku identiteedi väljendust otsitakse konkreetsetest kirjandustekstidest. Eneken Laanese artikkel „Balti põiming: 700-aastase orjaöö kujundi kriitika Ene Mihkelsoni „Ahasveeruse unes”” (Laanes 2008) tõlgendab Mihkelsoni romaani kui teost, mis näitab, kuidas on asjaosalisel endal võimalik kollektiivse mälu niiti minevikust olevikku suunata ning leida domineeriva mustvalge pildi kõrvale pooltoone, mis võiksid anda just kaasajal võimaluse vabaneda kannatava pärisorja kuvandist.

„Ahasveeruse une” teema leiab käsitlust ka Eneken Laanese doktoritöona kaitstud monograafias „Lepitamatud dialoogid: subjekt ja mälu nõukogudejärgses eesti romaanis” (Laanes 2009). Kuigi see töö tegeleb nõukogudejärgse eesti romaaniga, identifitseerib autor seda kui kultuurianalüüsi kuuluvat uurimust. Metoodiliselt originaalne on rakendatud kultuurianalüüsi meetod: nimelt kasutab Laanes oma töös kultuuriobjektide lähilugemist, mis erineb küll uuskriitika konteksti kuuluvast meetodist, kuid tähendab kirjandusteose üksikute detailide väga täpset analüüsi, lastes oma objektil kõneleda. Lisaks Mihkelsoni „Ahasveeruse unele” analüüsib Laanes veel Jaan Krossi romaani „Paigallend” ja Emil Tode „Piiririiki”.

Mõjud

On tähelepanuväärne, et Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituudi ning Eesti Kirjandusmuuseumi kultuuriloolise arhiivi ühistööna sündis 2008. aastal uus humanitaarteaduslikke originaaluurimusi avaldav ajakiri *Methis. Studia Humaniora Estonica* (peatoimetaja Tiina Ann Kirss). Tegemist pole ainult kirjandusteadusliku ajakirjaga, vaid igas mõttes humanitaarseid tekste avaldava väljaandega. Esimene mahukas Noor-Eesti-teemaline kaksiknumber on põhjalik artiklikogumik, kus leidub arutlusi nii Noor-Eestist kui ka omaaegsest rühmitusest, samuti Noor-Eesti hilisemast mõjust ning XX sajandi alguse kultuurikontekstist. Methise esimene kaksiknumber tegeleb Noor-Eesti diskursiga laiemalt: kirjanduse kõrval on seal esindatud kujutav kunst, keeleteadus, tõlketeooria, teatriteadus ja sotsiaalteadused, seega lai ampluaa kultuuridistsipliine. Ajakirja lehekülgedelt leiame ka olulise diskussiooni selle üle, mida Noor-Eesti meile tänapäeval tähendab (Kivimäe 2008) ja mis tähendus on Noor-Eestil väljastpoolt Eestit vaadatuna (Hasselblatt 2008c). Tänuväärsest on appi tulnud kirjandusteooria oma rahvusvahelises mõõtmes pakkumaks uusi lähenemisi Villem Grünthal Ridala luulele (Ploom 2008) ning võrdlevalt esitatud materjali juures on maailmakirjandus alati kohal (vt Kirss 2008; Talvet 2008b jt).

Kirjanduslike ja kultuuriliste mõjude uurimine on olnud Noor-Eesti teema puhul aktuaalne ajast aega. Methises jätkavad mitmed artiklid seda traditsiooni, kuid märksa põhjalikumalt, tuues uue aspektina välja tööga, et Noor-Eesti-aegne kirjandus ja kultuur olid mõneski mõttes iseenesest juba osa tollasest üleeuroopalisest kultuurisuundumusest, et mõjude ja laenude rohkus oligi tolele ajastule iseloomulik. Näiteks on Noor-Eesti Euroopa-püüdlustest rääkimine muutunud juba trafaretseks, kuid vähem on tahetud tähelepanu pöörata sellele, kui vastuoluline oli vene kultuuri mõju XX sajandi alguse eesti intelligentsile. Ülle Pärli artikkel „Vene kirjandus venestusaja eesti koolides” (Pärli 2008) ja Lea Pildi „Küsimus „vene mõjust” Friedebert Tuglase artiklis „Valeri Brjussov”” (Pild 2008) täidavad oma põhjalikkusega selle lünga.

Mitte vähem vastuoluline polnud suhe saksa kirjandusse, mille mõju ja retseptsiooni XX sajandi alguses analüüsib Liina Lukase uurimus „Saksa kirjandus Noor-Eesti ajal” (Lukas 2008b). Sama eesmärgi kannab Mari Tarvase artikkel „Mõtisklusi Rilkest” (Tarvas 2008).

Noor-Eesti mõjude teemat jätkab Marin Laak Keeles ja Kirjanduses artikliga „Mõjukriitika kui Noor-Eesti kõverpeegel” (Laak 2008), võttes vaatluse alla 1920. aastate kirjanduskriitika suundumused ning Noor-Eesti (kõver)peegelduse selles.

Üldiselt tuleb tõdeda, et Noor-Eesti diskursusest kirjutatud tööde puhul domineerib tõepoolest mõjude ja laenude otsimine, kuid silma ei hakka intertekstuaalseid ega interdiskursiivseid analüüse, mis võiksid lisada XX sajandi alguse tuntud tekstidele uusi tõlgendusnüansse. Kui mõjud ja laenud on tuvastatud, siis pakub huvi, millisel kujul need konkreetsetes tekstis esinevad ning mida nad seal teevad, miks nad seal on ja mida nad võivad tähendada. Siinkohal tuleb taas nõustuda Epp Annusega: „Ma usun Tuglast. Usun, et pole olemas võõrast mõju. Igasugune mõju on alati oma, või vastasel juhul ta ei mõjuks. Mõju ei saa olla midagi täiesti väljaspoolset” (Annus 2009: 1435).

Methise kolmas number on samuti temaatiline, kandes pealkirja „Theatre: Stability and Dynamics”. See artiklikogumik, mis tähistab ka saja aasta möödumist eesti kutselise teatri sünnist, asetab eesti teatriloo ja teatriteaduse rahvusvahelisse konteksti. Et kõrvuti on mitme lähiümbruse maa (Eesti, Läti, Leedu, Poola, Iirimaa, Soome, Norra, Rootsi) uurijate artiklid, tekib väga hea võrdlusmoment teatri arengusuundadest, pidades silmas teemat piiritlevat mõistepaari *stabiilsus* ja *dünaamika*, mis toimetajate sõnul „kirjeldab olulisi aspekte ka teatri ontoloogiast. [...] Performatiivne pööre on toonud püsivuse ja muutumise dialektika selgemalt ka etenduse analüüsi ja retsept-siooniuringute diskursusse. Lineaarsete ja/või dihhotoomiliste kirjeldusmudelite taandumist niisuguste mudelite ees, mis käsitlevad protsesse ja nähtusi pidevate spektrite ja kontiinumite kaudu, võibki pidada tänapäeva teatriuurimise üldiseks epistemoloogiliseks raamistikuks” (Epner, Saro 2009: 160).

Tundub, et niisugused temaatilised erinumbrid või artiklikogumikud toimivad väga hästi, kui tahetakse võimalikult põhjalikult ja mitmekülgselt käsitleda üht kindlat teemat, sest kogumik loob tervikliku üldpildi. Antud kogumikust on näha, et eesti saja-aastane teater astub dialoogi oma lähinaabrite ja teiste Euroopa teatrite ning teatriuurimisega.

Loodetavasti ilmub õige pea ka Methise lubatud vabanumber ning oleks tervitatav, kui väljaanne suudaks hoida süsteemset perioodilist ilmumist. Kahju, kui järjekordne kultuuriväljaanne lihtsalt hääbuks, nagu on enne seda juhtunud mitme eelkäijaga.

Kirjanduse piirides

Kuigi kirjandusteaduse piirid on muutunud hägusaks ning oluline märksõna on interdistsiplinaarsus, leidub siiski ka kirjutisi, mis jäävad rohkem või vähem kirjandusteaduse piiridesse selle klassikalises mõttes. Jüri Talvet on avaldanud kahel viimasel aastal mitu artiklit Juhan Liivist, asetades meie armastatud, kuid traagilise saatusega poeedi Euroopa kirjanduse konteksti. Artiklis „Mõju ja algupära: Juhan Liivi juhtum” kõrvutab Jüri Talvet Juhan Liivi niisuguste Euroopa kirjanduse suurkujudega nagu García Lorca, Fernando Pessoa, Salvador Espriu, Thomas S. Eliot jt. Liivi võiks pidada üheks esimeseks XX sajandi eksistentsiaalseks lüürikuks Euroopas, nagu seda oli hispaania kirjanik Miguel de Unamuno: „Unamuno pealkirjastas oma kuulsa essee kui „Inimeste ja rahvaste traagilisest elutundest”, kuid põhiliselt keskendub ta selles teoses siiski vaid indiviidile. Liiv seevastu kannab olemasolu piiridest tuleneva ängistus- ja painetunde üle oma rahvasse ning Eestisse. Sellest erinevusest võib aru saada. Arvult väike, suurrahvaste meelevalda alla heidetud rahvas tajub oma eksistentsi piire ja olematuse hingust väga vahetult, igal juhul märksa valulikumal viisil kui suurrahvas. [...] Liiv armastab samuti jäägitult isamaad, kuid tajub ka seda, et mitte kõik kannatused ei alga Eestit ajaloo jooksul anastanud rahvastest, vaid kannatuste eod pesitsevad ühtlasi sügaval eesti rahvas endas – nagu küllap igas rahvas” (Talvet 2008b: 203–204). Oma väiteid tõestab Talvet näidetega Liivi luulest ning nende analüüsiga.

Liivi-teemat jätkab artikkel „Mis Noor-Eesti Liivi-kaanonisse ei mahtunud”. Talvet toob välja uusi aspekte, mida Liivi loomingul puhul tasuks silmas

pidada: „See, et Liiv järjekindlalt trotsis puhtaid riime ja eelistas kirjutada saksa ballaadile ja hispaania romansile lähedases vormis, kus pooled värsid on ülepea riimita ning riim on lõtv, sageli üksnes kaasrõhkudel põhinev, näitab Liivi kui 20. sajandi Euroopa luule peasuundumuste varajast ettetundjat. Seda aga paraku tema kaasaegsed Eestis, sealhulgas nooreestlased, ei mõistnud, nagu poleks seda mõistetud ka Nõukogude Eestis enne 1960. aastate pöörangut – misjärel vabavärss Lääne mõjul siiski ka siinsesse luulesse tasapisi imbuma hakkas” (Talvet 2008a: 69).

Tänuväärased ja huvitavad on artiklid poetikast. Linnar Priimäe Jaak Põldmäe mälestuseks kirjutatud artikkel „Riimist” on omapärane täiendus seni käibelolevatele poetikakäsitlustele ja terminoloogiale: „Peitriim on ära tuntud rahvusvaheliselt. Variriimist kui erilisest riimi liigist siiani räägitud ei ole. Kaks eesti näidet, üks ilmsem, teine varjatud, ei ole aga mitte seotud üksnes eesti keelega, vaid kujutavad endast spetsiifilisi märgisituatsioone, mis on võimalikud ka muukeelsetes tekstides. Et eesti luule(tõlge) sai ka muulastele osutada millelegi, mis neil kindlasti on olemas, aga mille peale nad ise pole tulnud, see teeb ühe õpilase oma õpetaja Jaak Põldmäe üle uhkeks küll!” (Priimägi 2008: 283).

Umbes samasse suunda läheb veel teinegi väga põhjalik värsiõpetuse käsitlus. Kolme autori, Maria-Kristiina Lotmani, Mihhail Lotmani ja Rebekka Lotmani uurimus „Autometakirjeldus eesti luules I–II” läbi kahe Acta Semiotica Estica numbri tegeleb värssteksti semiootiliste mehhanismidega, erinevate keeltega, mis on kätketud värssidesse, sh värsigraafikaga. Rohke eesti luule näidetega varustatud esimese osa järelendus kõlab originaalselt ning uuenduslikult: „Luuletekst kätkeb endas sõnumeid mitmes keeles (semiootilises mõttes), moodustades aga samas teatud ühtsuse, mis on ühtaegu nii terviklik kui ka ambivalentne. [...] Nagu teisedki keeled, koosneb graafika eri tüüpi märkidest. Siiski on värsigraafikas indeksaalsed märgid haruldased ja oma materjalis me ühemõttelist indeksaalsust ei kohanud. Seevastu sümboolsed märgid on üsna tavalised, absoluutses ülekaalus on aga ikoonilised. Värsigraafika sümbolism on tavaliselt sekundaarne, rajanedes ikonismil” (Lotman, M.-K., Lotman, M., Lotman, R. 2008a: 31).

Uurimuse teine osa tegeleb värsimõõdu ning stroofimudelitega. Vahekokkuvõttes öeldakse: „Värsstekst koosneb nii loomuliku keele kui ka spetsiifilise värsikeele märkidest, võib koguni rääkida meetrilisest ja verbaalsest sõnumist värsstekstis. Autometakirjeldavad efektid tekivad siis, kui verbaalse sõnumi tähenduseks saab meetriline struktuur” (Lotman, M.-K., Lotman, M., Lotman, R. 2008b: 65). Kui vaadata, millist teoreetilist materjali on selles töös kasutatud, siis hakkab silma, et toetutakse nii ida- kui ka läänepoolsete teadlaste töödele, sh on üsna suur osa viidatud kirjandust vene uurijate oma. Selles mõttes võiks Lotmanite uurimus olla suunanäitaja: ei minda kaasa vaid hetkel moes olevate tendentsidega, eesmärgiks on oma ala arendamine, mille nimel ei visata midagi üle parda, vaid loetakse uuesti üle, leitakse uusi nüansse ning rakendatakse uues kontekstis jälle tööle. Tundub, et kui kirjandusteadus tahab säilitada oma tõsiseltvõetavuse, siis võiks olla niisugune töömeetod päästerõngas. Loodetavasti järgneb Lotmanite vahekokkuvõttele peagi uus peatükk ning see uurimus ei jää marginaalseks, vaid semiootikute kitsa ringi eralõbuks.

Eesti õuduskirjanduse näitel kirjutab õuduse loomise tehnikaist Andrus Org. Teemat on Eestis seni vähe käsitletud, kuid samas on see vägagi aktuaalne. Õudusnarratiivi piiridel balansseerivat olemust iseloomustab Org järgmiselt: „Õudusfiktsiooni proovikiviks on taandamatu üleloomulikkuse või tundmatuse mulje. Seda tüüpi fiktsioon laveerib osavalt realistliku ja fantastilise maailmakujutamise piiril, paisates segi võimatu ja võimaliku, loomuliku ja üleloomuliku, kõlbelise ja kõlvatu. Õudusmaailmade kujutamise pinge ja põnevus püsibki nende epistemoloogiate samaaegses, s.o piiripealses kohalolus” (Org 2008: 439).

Kirjanduslooline lähenemine

Kuigi päris suurt kirjanduslugu pole kahe viimase aasta jooksul ilmunud, nägid siiski trükivalgust mõned tekstid, mis võiksid korvata kirjanduslooo puudumist või täpsemalt öeldes annavad nad pildi kirjanduslooo mingist lõigust.

2008. aastal sai viimaks kaante vahele suur töö „Eesti kirjandus paguluses XX sajandil” (Kruuspere 2008). See põhjalik ja kogukas raamat annab kirjandusloolise ülevaate ühest raskest perioodist Eesti ajaloos. Nüüdseks on poliitilise paguluse aeg läbi ja ajad on muutunud, kuid eksiilikogemus ei ole kadunud, vaid leidnud uusi väljendusi kaasaegses elukorralduses ning selle kaudu muidugi kirjanduses. Samal teemal kirjutab Jaan Undusk artiklis „Eesti, eksiil ja Välis-Eesti. Väike mentaliteedilugu”, milles ta võtab kokku pagulaste tähtsuse ja panuse: „Pagulaseestluse vaim oli see, mis tuletas pidevalt ja sageli pealetükkivalt – ja vahel virilaltki – meelde, et iga võit ilma rahvusriiklust taastamata on poolik või näiline. Kui seda meeldetuletust ka kiusuajamiseks, negativismiks või provokatsiooniks peeti, siis ära ei unustatud seda kunagi. Milline oleks järeldus? Eesti riik ilma rikkalikult igasse suunda vohava kultuurieluta ei õigustaks iseenda olemasolu. Seesama kultuurielu pole pikemas perspektiivis mõeldav ilmselt Eesti Vabariigi poliitiliselt kaitsva kihita” (Undusk, J. 2008b: 2282).

Tiit Hennoste jätkab Vikerkaares oma artiklisarja „Hüpped modernismi poole II: 20. sajandi eesti kirjandusteadus Euroopa kirjandusteaduse taustal”, millest 2008. aastal ilmunud 11.–14. loengus (Hennoste 2008a) on vaatluse all XX sajandi esimese poole kirjanduslood ja 2009. aastal ilmunud 15.–17. loengus (Hennoste 2009b) keskendutakse kirjandusteaduse arengutele paguluses.

Eelmisele lisaks ilmub Loomingus eesti kirjanduse moderniseerumisest, modernismi ja avangardi arengutest XX sajandi algul Euroopa XIX sajandi kirjanduse moderniseerumise taustal artiklisari „Kirjanduse moderniseerumisest I: sõnad ja ideed” (Hennoste 2008b; 2009c). Nendele käsitlustele lisaks on kogumikus „Uurimusi 1920.–1930. aastate eesti kirjandusest” (Lindsalu 2009) hilisemat perioodi analüüsiv kaheosaline artikkel „Eluläheduselt rahvuslähedusele. Kirjandusideoloogiast tähistevahetuse aegu I–II” (Hennoste 2009a). Need kaks artiklit moodustavad peaaegu pool mainitud kogumiku mahust. Ülejäänud artiklid on keskendunud suures osas 1920. ja 1930. aastate seni vähem tähelepanu pälvinud või unustatud valdkondadele: Eessaare Aadu, Leida Kibuvitsa, Johannes Semperi, Valmar Adamsi looming ning lisandused A. H. Tammsaare ja Betti Alveri teoste tõlgendustesse. Loomuli-

kult oleks see kogumik võinud olla paksem, põhjalikum ning mitmetahulisem. Artiklikogumikule pakub täiendust Anneli Kõvamehe artikkel Vabadussõja kujutamisest 1930. aastate eesti romaanis (Kõvamees 2008), kuid kõik see siiski veel ei ammenda kõnealuse perioodi kirjanduse uurimise võimalusi.

Tiit Hennoste panus eesti kirjanduse uurimisse on tõepoolest tähelepanuväärne. Oleks väga hea, kui kõik need ulatuslikud käsitlused saaksid ükskord raamatusse, ühiste kaante vahele, sest lugeja seisukohast ei ole kuigi mugav erinevatest ajakirjadest ja kogumikest ilmunud artikleid kokku sobitada. Seda enam, et sageli need artiklid ei ilmu järjestikustes numbrites, vaid pike-mate või lühemate pausidega.

Ühe autori kohta kirjutatud monograafiate vallast on loomulikult 2009. aasta suursaavutus Sirje Kiini põhjalik ja mitmekihiline Marie Underi käsitus (Kiin 2009).

Hando Runnelile on pühendatud juubelikogumik „Minemise pidevus ja astumise katkendlikkus. Hando Runnel 70” (Kepp 2009), mis keskendub peamiselt luuletaja poeesiale, aga ka esseistikale selle ajaloolises ning käesolevas kontekstis.

Eesti kirjandust käsitlevate tekstide kõrval leidub ka neid, kus tutvustatakse Eestis kirjutatud võõrkeelset kirjandust. Üks selline on Jaan Unduski „Baltisaksa kirjanduse breviaar: põhilaad, erijooned, esindajad” (Undusk, J. 2008a). Selles kirjutises toob Undusk välja säravaimad baltisaksa kirjanduse esindajad, kes kirjutasid saksa keeles ning esindasid eesti kultuuri ja kirjanduse seisukohast „teist”.

Baltisaksa kirjanduse enese sisemine „teine” võiks olla naisautorite looming. Kairit Kaur vaatleb baltisaksa naiste XVII–XVIII sajandil kirjutatud juhuluulet (Kaur 2009), mis on küll vaid osa sellest, mida baltisaksa naised on kirjutanud, kuid annab siiski pildi muidu ehk varjule jäävast loomingust ning tegevustest, sest on ju juhuluule tugevasti seotud just eraeluliste sündmustega.

Eesti kultuuri seisukohast „teiseks” see baltisaksa lugu ilmselt jääbki, sest baltisaksa ajaloo integreerimisega on siiski keerulised lood, nagu arvab Tõnu Õnnepalu: „Viimasel ajal räägitakse sageli, et peaksime oma (ametlikku) ajalukku rohkem kaasama ka baltisakslasi ja nende lugu. Et oleks uhkem ja suurem. Olen ise ka nii mõelnud ja rääkinud. Ometi tundub mulle nüüd aina enam, et see ei ole võimalik. Ajalugu on alati *kellegi* ajalugu, tal on vaikselt üks kangelane (rahvas), kelle lugu uuritakse ja jutustatakse. See rahvas on ühtpidi küll kunstlik konstruktsioon, teistpidi peab ta siiski ka elaval kujul olemas olema, ennast sellisena tundma. On ka alati vahe, kas see rahvas jutustab oma ajalugu ise või jutustavad seda teised. Traditsioonilises Eestis ajaloos räägitakse ju baltlastest, olgu mõisnikest või linnakodanikest, küll, ja mitte vähe, aga ikka *nendest*, kõrvalt-, kui mitte altvaataja pilguga. Meie oma ajalugu on põhiliselt ikka talupojaseisuse ajalugu ja sellisena Euroopas kaunistest unikaalne” (Õnnepalu 2009: 72).

Samasuguseks „teiseks” võiks pidada Eestis vene keeles kirjutatud kirjandust. Selle tutvustamise on ette võtnud Darja Suhhovei artiklis „Tänapäeva venekeelsest luulest Eestis” (Suhhovei 2008).

Võõrkeelsed kogumikud ja raamatud

Kandev osa muu maailmaga dialoogi pidamisel on võõrkeelsetel kogumikel. Suurt osa mängib siin ajakiri *Interlitteraria*, mis kahe aasta jooksul on andnud välja kaks kaheköitelist temaatilist numbrit. 2008. aastal avaldatud kogumik koondab müüditeemalisi artikleid ja 2009. aastal ilmus XXI sajandi võrdleva kirjandusteaduse seisu analüüsiv number. Vaatepunktid pärinevad maailma erinevatest paikadest ning on oluline, et eesti teadlaste tööd saavad ilmuda kõrvuti välismaa kolleegide omadega.

Äramärkimist väärib koostöös lätlastega sündinud kogumik „Turns in the Centuries, Turns in Literature” (Mihkelev 2009), mis võrdleb eesti ja läti kirjandustekste XIX ja XX sajandi ning XX ja XXI sajandi vahetusel. Kuna artiklikogumik sündis kahe rahvusvahelise seminari tulemusena, kus (lähi)-loeti ja analüüsiti vastastikku teineteise kirjandust, on kogumiku ning selle tausta panus sõna otseses mõttes läti kirjanduse parem tundmaõppimine.

Oluline sündmus, mis viis eesti kirjanduse piiri taha, oli ka Balti kirjaniike leksikoni „300 Baltic Writers” (Baltic Writers 2009) ilmumine. Kui lisada siia veel mitmed meie lähinaabrite juures ilmunud kogumikud ning toimunud konverentsid, mis on tegelnud balti kirjandustega ning millest on osa võtnud mitmed eesti uurijad, võib öelda, et Baltimaade koostöö on olnud suhteliselt aktiivne. Kui siiani on sageli keskendutud nõukogudeaegse pärandi uurimisele (see on kindel teema, mis ühendab kõiki kolme maad), siis nüüd oleks vaja ehk leida uusi teemasid, mida Balti koostöö võimaldaks uurida.

Kokkuvõtteks

Siinsesse ülevaatesse ei mahtunud kõik artiklid ega kirjutajad. Kõrvale jäi näiteks suur osa teatrilaseid artikleid ja kaitstud doktoritöid, kuid vaadates-lugedes neidki valituid, avaneb aukartustäratav pilt. Ei näe suurt põhjust, miks eesti kirjandusteadus peaks end tundma alaväärsena. Dialoog oma sisemisest ringist väljapoole jääva maailmaga on olemas, aga seda oleks vaja muuta veel intensiivsemaks, nii et võiksime näha veel rohkem eesti kirjandusest kirjutatud tekste välismaistes kogumikes ja ajakirjades. Eesti kirjandusteadus ei ole ainult eestlaste asi – tundub, et see Cornelius Hasselblatti soov hakkab üha enam ja enam täide minema.

Kirjandus

- A n n u s, Epp 2009. Kirjandus ja muu: mõju-uuringutest XXI sajandi perspektiivis. – *Looming*, nr 10, lk 1426–1436.
- Baltic Writers 2009 = Eva Eglāja-Kristšone, Virginijus Gasiliūnas, Anneli Mihkelev (toim), 300 Baltic Writers: Estonia, Latvia, Lithuania. A Reference guide to authors and their works. Vilnius: Institute of Lithuanian Literature and Folklore.
- D a n t o, Arthur C. 2009. Filosoofia kui kirjandus, filosoofia ja kirjandus, kirjandusfilosoofia. – *Akadeemia*, nr 5, lk 953–969; nr 6, lk 1083–1095.
- E p n e r, Luule, S a r o, Anneli 2009. Teater: stabiilsus ja dünaamika. – *Methis. Studia Humaniora Estonica. Theatre: Stability and Dynamics*, nr 3, lk 160.

- Grišakova, Marina 2008. Kirjanduslikkus, fiktsionaalsus ja „võimalikkude maailmade” teooria. – Akadeemia, nr 5, lk 967–988.
- Hasselblatt, Cornelius 2008a. Eesti kirjandusteaduse „Kes? Mis? Kus?” Hetkeseis. – Keel ja Kirjandus, nr 1–2, lk 28–39.
- Hasselblatt, Cornelius 2008b. Rahvuskultuuri paradoks ning eesti keele tähtsus. – R. Undusk (toim), Rahvuskultuur ja tema teised. (Collegium litterarum 22.) Tallinn: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, lk 13–22.
- Hasselblatt, Cornelius 2008c. Sajand hiljem. Mida Noor-Eesti tegi ja mida ta ei teinud. – Methis. Studia Humaniora Estonica. Noor-Eesti kümme aastat: esteetika ja tähendus, nr 1–2, lk 44–57.
- Henno, Tiit 2008a. Hüpped modernismi poole II: 20. sajandi eesti kirjandusteadus Euroopa kirjandusteaduse taustal. – Vikerkaar, nr 3, lk 77–92; nr 6, lk 85–98; nr 9, lk 75–87; nr 12, lk 70–84.
- Henno, Tiit 2008b. Kirjanduse moderniseerumisest I: sõnad ja ideed. – Looming, nr 6, lk 918–936.
- Henno, Tiit 2009a. Eluläheduselt rahvuslähedusele. Kirjandusideoloogiast tähistevahetuse aegu I–II. – E. Lindsalu (toim), Uurimusi 1920.–1930. aastate eesti kirjandusest. Tallinn: Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituut, lk 7–58 (I osa); lk 59–96 (II osa).
- Henno, Tiit 2009b. Hüpped modernismi poole II: 20. sajandi eesti kirjandusteadus Euroopa kirjandusteaduse taustal. – Vikerkaar, nr 3, lk 79–91; nr 6, lk 66–77; nr 9, lk 83–94.
- Henno, Tiit 2009c. Kirjanduse moderniseerumisest I: sõnad ja ideed (II). – Looming, nr 2, lk 247–263.
- Hollo, Maarja 2008. Olemise ebakõlad. Kaks eksiili. – Keel ja Kirjandus, nr 3, lk 194–207.
- Kaur, Kairit 2009. Baltisaksa naiste juhuluulest XVII sajandi keskpaigast XVIII sajandi lõpuni. – Keel ja Kirjandus, nr 1, lk 11–32.
- Kepp, Õne (koost) 2009. Minemise pidevus ja astumise katkendlikkus. Hando Runnel 70. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Kiin, Sirje 2009. Marie Under. Elu, luuletaja identiteet ja teoste vastuvõtt. Tallinn: Tänapäev.
- Kiriusutelu 2008 = Humanitaarteaduste olevik ja tulevik. Kiriusutelu. Küsitles Marek Tamm. – Keel ja Kirjandus, nr 8–9, lk 735–746.
- Kirss, Tiina Ann 2008. Pegasus ja puuhobune. James Joyce'i „Kunstniku noor-põlveportree” ja Friedebert Tuglase „Felix Ormusson”. – Methis. Studia Humaniora Estonica. Noor-Eesti kümme aastat: esteetika ja tähendus, nr 1–2, lk 86–103.
- Kivimäe, Jüri 2008. Noor-Eesti tähendust otsides: vanu ja uusi mõtteid. – Methis. Studia Humaniora Estonica. Noor-Eesti kümme aastat: esteetika ja tähendus, nr 1–2, lk 21–43.
- Kruspere, Piret (toim) 2008. Eesti kirjandus paguluses XX sajandil. Tallinn: Eesti TA Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus.
- Kõvamees, Anneli 2008. Vabadussõda 1930. aastate eesti romaanis. – Keel ja Kirjandus, nr 5, lk 321–334.
- Lak, Marin 2008. Mõjukriitika kui Noor-Eesti kõverpeegel. – Keel ja Kirjandus, nr 7, lk 497–514.
- Lanes, Eneken 2008. Balti põiming: 700-aastase orjaöö kujundi kriitika Ene Mihkelsoni „Ahasveeruse unes”. – R. Undusk (toim), Rahvuskultuur ja tema tei-

- sed. (Collegium litterarum 22.) Tallinn: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, lk 177–190.
- L a a n e s, Eneken 2009. Lepitamatud dialoogid: subjekt ja mälu nõukogudejärgses eesti romaanis. (Oxymora 6.) Tallinn: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus.
- L a u r i s t i n, Marju, V i h a l e m m, Peeter 2008. Kultuuriajakirjad sotsioloogi pilguga. – Keel ja Kirjandus, nr 1–2, lk 3–15.
- L i n d s a l u, Elo (toim) 2009. Uurimusi 1920.–1930. aastate eesti kirjandusest. Tallinn: Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituut.
- L o t m a n, Maria-Kristiina, L o t m a n, Mihhail, L o t m a n, Rebekka 2008a. Autometakirjeldus eesti luules I. – Acta Semiotica Estica V, lk 11–34.
- L o t m a n, Maria-Kristiina, L o t m a n, Mihhail, L o t m a n, Rebekka 2008b. Autometakirjeldus eesti luules II. – Acta Semiotica Estica VI, lk 42–67.
- L u k a s, Liina 2008a. Balti kirjakultuuri mitmekeelsest loomust. – R. Undusk (toim), Rahvuskultuur ja tema teised. (Collegium litterarum 22.) Tallinn: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, lk 23–33.
- L u k a s, Liina 2008b. Saksa kirjandus Noor-Eesti ajal. – Methis. Studia Humaniora Estonica. Noor-Eesti kümme aastat: esteetika ja tähendus, nr 1–2, lk 186–198.
- L u k s, Leo 2008. Filosoofia ja kirjanduse ühtesulamine nihilismi mõtlemises. – Looming, nr 11, lk 1704–1711.
- M i h k e l e v, Anneli 2009. Turns in the Centuries, Turns in Literature. Comparative Approach to Estonian and Latvian Literatures in a European Context. (Collegium litterarum 23.) Tallinn: The Under and Tuglas Literature Centre of the Estonian Academy of Sciences.
- O r g, Andrus 2008. Õudusfiktsiooni narratiivsed tehnikad. – Keel ja Kirjandus, nr 6, lk 421–440.
- P i l d, Lea 2008. Küsimus „vene mõjust” Friedebert Tuglase artiklis „Valeri Brjusov”. – Methis. Studia Humaniora Estonica. Noor-Eesti kümme aastat: esteetika ja tähendus, nr 1–2, lk 178–185.
- P i l v, Aare 2008. „Sa oled mul teine”: teisesusest eesti kultuuri eneseanalüüsis. – R. Undusk (toim), Rahvuskultuur ja tema teised. (Collegium litterarum 22.) Tallinn: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, lk 67–92.
- P l a t h, Ulrike 2008. „Euroopa viimased metslased”: eestlased Saksa koloniaal-diskursis 1770–1870. – R. Undusk (toim), Rahvuskultuur ja tema teised. (Collegium litterarum 22.) Tallinn: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, lk 37–66.
- P l o o m, Ülar 2008. Ridala ikoonikast sümbolismi esteetika taustal. – Methis. Studia Humaniora Estonica. Noor-Eesti kümme aastat: esteetika ja tähendus, nr 1–2, lk 71–85.
- P r i i m ä g i, Linnar 2008. Riimist. – Keel ja Kirjandus, nr 4, lk 273–286.
- P ä r l i, Ülle 2008. Vene kirjandus venestusaja eesti koolides. – Methis. Studia Humaniora Estonica. Noor-Eesti kümme aastat: esteetika ja tähendus, nr 1–2, lk 163–177.
- R a u d m ä e, Kristi 2008. Kirjanduse auhindamised Eestis: esimesed katsed 1889–1917. – Keel ja Kirjandus, nr 12, lk 929–948.
- R a u d m ä e, Kristi 2009. Kirjanduse auhindamised Eestis 1918–1940. – Keel ja Kirjandus, nr 6, lk 426–443.
- S a a g p a k k, Maris 2008. Mälestustekst kui kogukondliku identiteedi manifest. Mõttearendusi baltisaksa autobiograafiakirjanduse põhjal. – Akadeemia, nr 5, lk 947–965.

- Salokannel, Juhani 2008. Elust ja elulookirjutusest. Jaan Krossi „Paigal-lend”. – Keel ja Kirjandus, nr 3, lk 145–155.
- Suhhovei, Darja 2008. Tänapäeva venekeelsest luulest Eestis. – Vikerkaar, nr 4–5, lk 62–70.
- Talvet, Jüri 2008a. Mis Noor-Eesti Liivi-kaanonisse ei mahtunud. – Methis. Studia Humaniora Estonica. Noor-Eesti kümme aastat: esteetika ja tähendus, nr 1–2, lk 58–70.
- Talvet, Jüri 2008b. Mõju ja algupära: Juhan Liivi juhtum. – R. Undusk (toim), Rahvuskultuur ja tema teised. (Collegium litterarum 22.) Tallinn: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, lk 192–208.
- Tarvas, Mari 2008. Mõtisklusi Rilkest. – Methis. Studia Humaniora Estonica. Noor-Eesti kümme aastat: esteetika ja tähendus, nr 1–2, lk 199–204.
- Undusk, Jaan 2008a. Baltisaksa kirjanduse breviaar: põhilaad, erijooned, esin-dajad. – R. Undusk (toim), Rahvuskultuur ja tema teised. (Collegium littera-rum 22.) Tallinn: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, lk 93–122.
- Undusk, Jaan 2008b. Eesti, eksiil ja Välis-Eesti. Väike mentaliteedilugu. – Akadeemia, nr 10, lk 2257–2286.
- Undusk, Rein (toim). 2008. Rahvuskultuur ja tema teised. (Collegium littera-rum 22.) Tallinn: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus.
- Õnnepalu, Tõnu 2009. Kolm ajalugu. – Vikerkaar, nr 4–5, lk 72–82.

Dialogues and Hazy Boundaries: Literary Studies in Estonia in 2008–2009

Keywords: literary studies, literary theory, literary history, literary criticism

The development of literary studies in Estonia in the years 2008–2009 is analysed. There are several theories and trends that have influenced Estonian literary studies: literary study is often mixed with other disciplines such as philosophy, history, sociology etc., and usually literary study is connected with cultural studies. The main topics in Estonian literature of recent years have been national history and identity, collective and individual memory, while our critics and researchers interpret literary works by interdisciplinary methods.

Another object of research has been literary influences and cultural contacts. There are but a few articles on poetics and traditional literary theory, as well as on Estonian literary history, which also includes the history of Baltic-German literature and Estonian literature in Russian.

In general, it seems that Estonian literary studies and Estonian literature have changed into a more international and heterogeneous phenomenon that can be interesting also for foreign readers and researchers.

Anneli Mihkelev (b. 1967), PhD, senior researcher, Under and Tuglas Literature Centre of the Estonian Academy of Sciences; associate professor, Tallinn University, milenna@utkk.ee